

EKONOMIJA

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo ◀

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega izpitnega roka 2024, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturo, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo za tisto leto.

ric

Državni izpitni center

PREDMETNI IZPITNI KATALOG ZA SPLOŠNO MATURO – EKONOMIJA
Državna predmetna komisija za ekonomijo za splošno maturó

Katalog so pripravile:
dr. Lidija Kodrin
Irena Papac
mag. Maja Urlep

Recenzenta:
dr. Aleksandar Kešeljević
Jan Žitnik

Jezikovni pregled:
mag. Bernarda Krafogel

Katalog je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 221. seji 16. junija 2022 in se uporablja od spomladanskega izpitnega roka 2024, dokler ni določen novi katalog. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturó, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturó za tisto leto.

© Državni izpitni center, 2022
Vse pravice pridržane.

Izdal in založil:
Državni izpitni center

Predstavnik:
dr. Darko Zupanc

Uredile:
Tanja Jakelj
Tjaša Lajovic
dr. Andrejka Slavec Gornik
Joži Trkov

Oblikovanje in prelom:
Jana Lavtar

Ljubljana 2022

ISSN 2335-4364

KAZALO

1	UVOD.....	5
2	IZPITNI CILJI	6
3	ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA	7
3.1	Shema izpita.....	7
3.2	Tipi nalog in ocenjevanje.....	7
3.3	Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov.....	8
4	IZPITNE VSEBINE IN CILJI	11
4.1	Temeljni ekonomski pojmi in procesi	12
4.2	Mikroekonomija	14
4.3	Makroekonomija.....	21
5	PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT	31
5.1	Naloge zaprtega tipa	31
5.2	Naloga polodprtega tipa – strukturirana naloga.....	43
6	PISNA NALOGA	47
6.1	Namen.....	47
6.2	Priprava.....	47
7	KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI	48
8	LITERATURA.....	49

1 UVOD

Predmetni izpitni katalog za splošno matura – Ekonomija (v nadaljnjem besedilu katalog) je namenjen kandidatom¹, ki so se odločili za ekonomijo kot izbirni predmet pri splošni maturi, ter učiteljem, ki poučujejo ta predmet in pripravljajo kandidate na splošno matura.

Katalog upošteva namen predmeta ekonomija, pri katerem kandidat spozna temeljne ekonomske pojme in odnose ter ekonomske, socialne, okoljske in druge determinante ravnanja gospodarskih subjektov, tako da:

- razume ekonomsko jedro dogajanja v slovenskem ter širšem evropskem in svetovnem gospodarstvu,
- poskuša predvideti, kakšni so učinki tega dogajanja na poslovanje podjetij in na slovensko gospodarstvo,
- je glede na to dogajanje zmožen ekonomsko smotrno ukrepati v podjetju.

V katalogu so opredeljeni izpitni cilji oziroma učni izidi, ki se preverjajo na različnih taksonomskih ravneh, in izpitne vsebine, ki jih mora kandidat za splošno matura poznati, jih znati opredeliti, razumeti, biti zmožen razložiti, ovrednotiti ter uporabiti za pojasnjevanje nekaterih vsakdanjih dogajanj v slovenskem, evropskem in svetovnem gospodarstvu.

Katalog temelji na veljavnem učnem načrtu² ter na sklepih Državne komisije za splošno matura (v nadaljevanju DK SM) o strukturi izpitov, tipih nalog, merilih ocenjevanja posameznih delov izpitov in strukturi izpitov, opredeljenih v veljavnem *Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno matura*.

¹ V predmetnem izpitnem katalogu uporabljeni samostalniki moškega spola, ki se pomensko in smiselno vežejo na splošna, skupna poimenovanja (npr. kandidat, ocenjevalec), veljajo tako za osebe ženskega kot moškega spola.

² Učni načrt. Ekonomija [Elektronski vir]: gimnazija: ekonomska, splošna gimnazija: ekonomska gimnazija: obvezni predmet in matura (280 ur), splošna gimnazija: izbirni predmet in matura (280 ur)/Predmetna komisija Lidija Kodrin ... [et al.]. - Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2020.
http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2020/programi/media/pdf/ucni_nacrti/2020/ekonomija.pdf

2 IZPITNI CILJI

Znanje

Kandidat zna:

- opredeliti ekonomske pojme;
- naštetiti bistvene dejavnike, značilnosti, vzroke in posledice nekega ekonomskega pojava;
- razlikovati vsebino ekonomskih pojmov;
- opisati ekonomski pojav ali kategorijo, ki nima jasno opredeljenih vzročno-posledičnih povezav, vsebuje pa nekatere tipične značilnosti, ki jih tak opis mora zajeti.

Razumevanje in uporaba

Kandidat zna:

- izračunati neko ekonomsko količino z danimi podatki. To pomeni, da pozna in zapiše obrazec za izračun z običajnimi simboli, vstavi podatke in navede končni rezultat;
- predstaviti neki pojem in povezave med njimi ter jih prikazati z diagramom ali primerom;
- grafično prikazati ekonomske zakonitosti;
- pojasniti (razložiti) neki ekonomski pojav ali proces in pri tem razložiti morebitne vzročno-posledične povezave med kategorijami;
- s primerom pojasniti (opisati) ekonomski problem;
- primerjati različne tipične ekonomske situacije;
- utemeljiti bistvo nekega ekonomskega pojava.

3 ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA

3.1 Shema izpita

► Pisni izpit – zunanji del izpita

Izpitna pola	Trajanje	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki
1	90 minut	40 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, radirka, šilček, ravnilo in računalno ³
2	90 minut	40 %		
Skupaj	180 minut	80 %		

Po zaključku pisanja Izpitne pole 1, tj. pred začetkom pisanja Izpitne pole 2, je 30-minutni odmor.

► Pisna naloga – notranji del izpita

	Trajanje	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki	Priloge
Pisna naloga	60 minut (priporočeni čas za del A je 30 minut in za del B 30 minut)	20 %	notranje	nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, radirka, šilček, ravnilo in računalno ³	dva članka
Skupaj	60 minut	20 %			

3.2 Tipi nalog in ocenjevanje

► Pisni izpit

Izpitna pola	Tip naloge	Število nalog	Ocenjevanje
1	naloge zaprtega tipa	30	vsaka naloga 2 točki 60 točk
2	naloge polodprtega tipa	6	vsaka naloga 10 točk 60 točk

► Pisna naloga

Tip naloge	Število nalog	Ocenjevanje
pisna naloga	2	vsaka naloga 10 točk
Skupaj		20 točk

³ Računalno je elektronsko računalno, ki omogoča delo z osnovnimi računskimi operacijami in ne podpira:
– možnosti komunikacije z okolico – »zunanjim svetom«,
– shranjevanja podatkov iz okolice oziroma zunanjega sveta,
– shranjevanja predhodno naloženih podatkov,
– simbolnega računanja,
– programiranja novih funkcij,
– risanja grafov funkcij.

3.3 Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov

3.3.1 Deleži taksonomskih stopenj

Taksonomske stopnje	Izpitna pola 1	Izpitna pola 2	Pisna naloga	Skupaj
I. znanje	8 %	8 %	4 %	20 %
II. razumevanje in uporaba	24 %	24 %	8 %	56 %
III. analiza, sinteza in vrednotenje	8 %	8 %	8 %	24 %
Skupaj	40 %	40 %	20 %	100 %

3.3.2 Merila ocenjevanja posameznih delov izpita

Pri ocenjevanju izpita splošne mature upoštevamo delež ustreznih taksonomskih stopenj pri posameznem delu izpita v skladu z merili ocenjevanja, ki so za vsak del predstavljena v nadaljevanju.

PISNI IZPIT

► Izpitna pola 1

Pri nalogah zaprtega tipa ocenjujemo:

znanje	20 %
razumevanje, uporaba	60 %
analiza, sinteza in vrednotenje	20 %

Vsaka naloga zaprtega tipa se oceni z 1 do 2 točkama.

► Izpitna pola 2

Pri nalogah polodprtega tipa ocenjujemo:

znanje	20 %
razumevanje, uporaba	60 %
analiza, sinteza in vrednotenje	20 %

Pri nalogah polodprtega tipa ocenjujemo odgovor na vsako vprašanje posebej, vsaka naloga lahko prinese do 10 točk.

I. stopnja: znanje

Opreделите	Opredeliti natančen pomen besede, besedne zveze, pojma ali vrednosti. <i>Opreделите pojem dohodkovna elastičnost povpraševanja.</i>
Poimenujte	Poimenovati ekonomske pojme, procese, pojave in zakonitosti. <i>Poimenujte zakonitost, ki pravi, da se z zvišanjem cene obseg povpraševanja zmanjša, caeteris paribus.</i>
Naštete	Našteti brez obrazložitve bistvene dejavnike, značilnosti, vzroke in posledice nekega ekonomskega pojava. <i>Naštete štiri ključne dejavnike povpraševanja.</i>

Navedite	Navesti ime, zakonitost, ekonomski pojav, vrednost ali drug kratek odgovor brez obrazložitve ali izračuna. <i>Navedite razlog, zakaj se bo obseg povpraševanja zmanjšal.</i>
Povežite	Povezati dva ali več pojmov, pojavov, značilnosti, zakonitosti; <i>Povežite funkcije denarja s primeri.</i>
Opišite	V dveh do štirih povedih opisati ekonomski pojem, pojav ali kategorijo. <i>Opišite značilnosti monopolistične konkurence.</i>

II. stopnja: razumevanje in uporaba

Izračunajte	Izračunati neko ekonomsko količino z danimi podatki. To pomeni, da kandidat zapiše obrazec za izračun z običajnimi simboli, vstavi podatke in navede končni rezultat, zaokrožen na dve decimalni mesti, oz. poda rezultat z jasno razvidnim postopkom računanja. <i>Izračunajte koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja.</i>
Ocenite	V eni do dveh povedih oceniti podatke oz. informacije v sliki, besedilu ali izračunu. <i>Slika prikazuje gibanje stopenj inflacije v določenem obdobju. Ocenite, kako so se v tem obdobju gibale cene.</i>
Razvrstite	Razvrstiti, razporediti besede ali trditve v pravilno zaporedje ali razvrstitev. <i>Razvrstite navedene primere stroškov med fiksne in variabilne stroške.</i>
Ponazorite	Ponazoriti pojem in povezave med njimi ter jih predstaviti z diagramom ali primerom. <i>S primerom ponazorite zakon padajoče mejne koristnosti.</i>
Pojasnite/razložite	V dveh do štirih povedih pojasniti/razložiti ekonomski pojav in pri tem razložiti morebitne vzroke ali posledice povezave med kategorijami (ekonomska pravila, zakonitosti). <i>Pojasnite odločitev centralne banke za zvišanje obrestne mere.</i>
Narišite	Narisati (lahko tudi po danih podatkih) ustrezen graf za prikaz ekonomskih podatkov. Grafi morajo imeti pravilno vrisane in povezane točke ter morajo biti pravilno označeni. <i>Narišite krivuljo povpraševanja, uporabite podatke v preglednici.</i>

III. stopnja: analiza, sinteza in vrednotenje

Analizirajte	Analizirati, razčleniti, razlikovati, prepoznati ustrezne (bistvene) podatke iz besedila ali s slike in narediti ustrezne zaključke, sklepe. <i>Analizirajte izračunane obresti oz. obrestne mere in sklepajte o donosnosti naložb.</i>
Razlikujte	V eni do dveh povedih razlikovati med vsebino ekonomskih pojmov oz. poiskati razlike med dvema ali več pojavi, značilnostmi, zakonitostmi. <i>Pojasnite razliko med popolno in monopolistično konkurenco.</i>
Primerjajte	V dveh do štirih povedih primerjati različne tipične ekonomske situacije, opredeliti razlike in podobnosti med dvema ali več skicami, slikami, pojavi, pravili, zakonitostmi, procesi. <i>Primerjajte instrumente denarne in fiskalne politike.</i>
Utemeljite/ argumentirajte	V več stavkih utemeljiti bistvo nekega pojava, morda prav razliko med pojmi, in naštetih bistvene argumente za neko delovanje ekonomskih osebkov, pri tem pa razložiti morebitne vzročno-posledične povezave med kategorijami. <i>Argumentirajte odločitev vlade za dvig trošarin na gorivo.</i>
Predlagajte	Na sliki, grafu ali v besedilu prepoznati značilnost, strukturo, pojav in predlagati rešitev, spremembo, odločitev, ukrep ter napovedati rezultate, učinke na podlagi novih ali spremenjenih dejstev. <i>Javni dolg Slovenije znaša 90 % BDP. Predlagajte ustrezn ukrep fiskalne politike.</i>

PISNA NALOGA

Pri pisni nalogi ocenjujemo:

znanje	20 %
razumevanje, uporaba	40 %
analiza, sinteza in vrednotenje	40 %

Merila ocenjevanja

Pri pisni nalogi ocenjujemo uporabo ekonomske terminologije, uporabo in analizo ekonomskih konceptov in teorij ter organiziranost in predstavitev besedila.

Merila za ocenjevanje se uporabijo za dela A in B (gl. poglavje 6). Vsak od njiju se oceni z 0 do 10 točk.

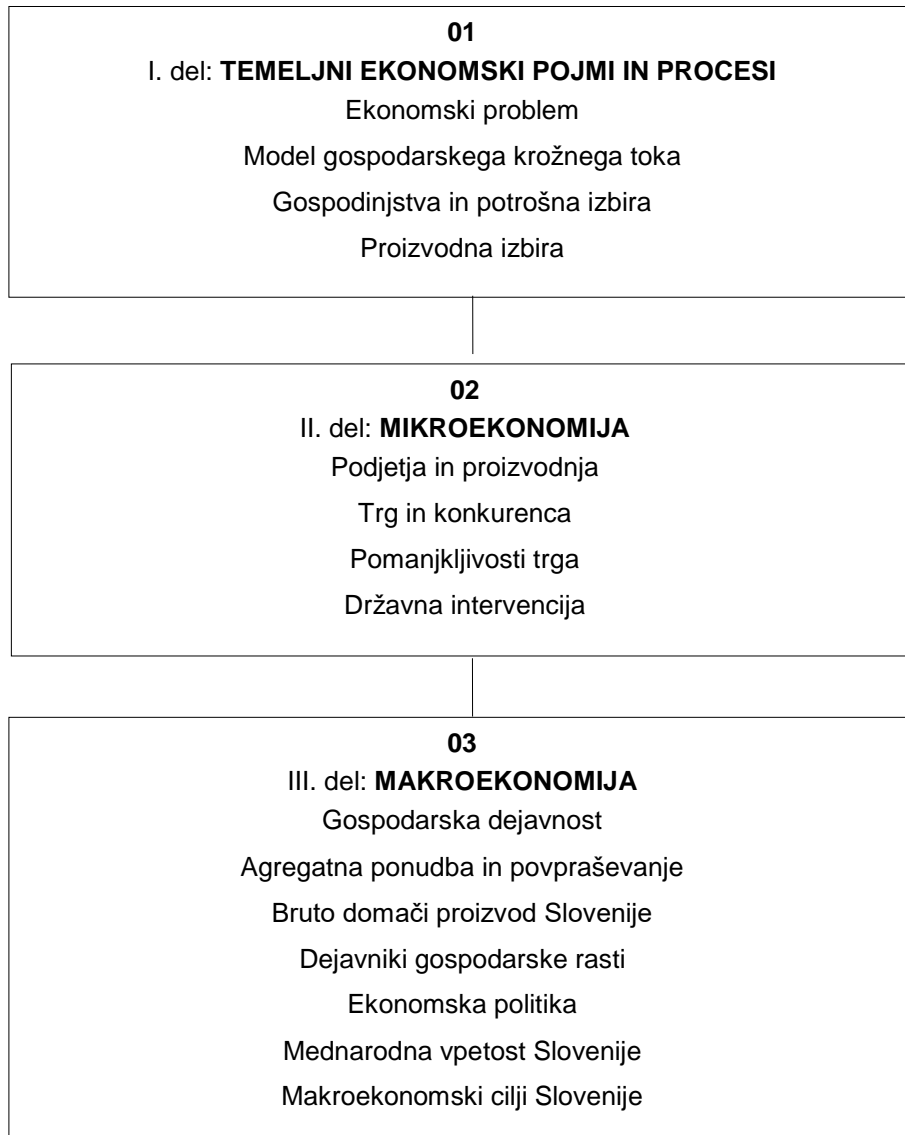
Raven	Opis	Točke
0	Ni odgovora.	0
1	Poznavanje osnovnih ekonomskih načel, omejeno znanje, velike napake.	1–3
2	Poznavanje in razumevanje osnovnih ekonomskih načel, poskus uporabe ustrezne teorije in/ali analize na podlagi ustrezne teorije.	4–6
3	Poznavanje in razumevanje osnovnih ekonomskih načel, uporaba ustrezne teorije in/ali analiza na podlagi ustrezne teorije.	7–8
4	Poznavanje in razumevanje osnovnih ekonomskih načel, uporaba ustrezne teorije in analiza na podlagi ustrezne teorije ter ovrednotenje s spremljajočimi dokazi (podatki oziroma informacijami iz članka).	9–10

3.3.3 Končna ocena

Končna ocena izpita pri splošni maturi je seštevek odstotnih točk vseh delov izpita (izpitnih pol 1 in 2 ter pisne naloge). Državna komisija za splošno maturo na predlog Državne predmetne komisije za ekonomijo za splošno maturo določi merila, kako se iz uspeha, izraženega v odstotnih točkah, določi uspeh na lestvici od nezadostno do odlično. Način pretvorbe odstotnih točk v ocene je enak za spomladanski in jesenski izpitni rok.

4 IZPITNE VSEBINE IN CILJI

Pri izpitu splošne mature iz ekonomije se bodo preverjale obvezne vsebine učnega načrta za ta predmet.

4.1 Temeljni ekonomski pojmi in procesi

Vsebina, cilji

4.1.1 Temelji ekonomije

01 OMEJENOST VIROV IN PROBLEM IZBIRE

Kandidat:

- opredeli ekonomski problem;
- razloži pojma potreba in dobrina;
- opredeli dejavnike proizvodnje (delo, narava, kapital, podjetništvo);
- pojasni, da pomanjkanje obstaja, ker so proizvodni dejavniki omejeni in potrebe neskončne;
- pojasni, da ekonomija preučuje alokacijo virov za zadovoljevanje potreb;
- pojasni, da so tri osnovna ekonomska vprašanja, na katera mora odgovoriti vsak gospodarski sistem: kaj in koliko proizvajati, kako proizvajati in za koga proizvajati;
- preuči pomen trajnostnega razvoja z vidika redkosti in omejenosti virov.

02 GOSPODARSKI (EKONOMSKI) KROŽNI TOK

Kandidat:

- razlikuje med naravnim in tržnim gospodarstvom;
- pojasni vlogo ekonomskih osebkov (podjetja, gospodinjstva, država) v gospodarskem krožnem toku;
- s pomočjo diagrama opiše gospodarski krožni tok med gospodinjstvi in podjetji, trgov proizvodnih dejavnikov (trg dela in trg kapitala) in trgov potrošnih dobrin in storitev;
- opredeli denarne in blagovne tokove med gospodinjstvi in podjetji;
- opredeli proizvodne dejavnike (delo, narava, kapital, podjetništvo) in njihova plačila (plače, rente, obresti in dobiček);
- s pomočjo denarnega trga razloži vlogo bančnega sistema za podjetja in gospodinjstva;
- razloži, kaj je denar, in pojasni njegov nastanek;
- predstavi oblike in funkcije denarja;
- opredeli trg kapitalnih dobrin.

03 GOSPODINJSTVA IN POTROŠNA IZBIRA

Kandidat:

- pojasni koristnost dobrin pri zadovoljevanju potreb;
- pojasni celotno koristnost, ki jo ima potrošnik pri uporabi dobrine;
- utemelji zakon padajoče mejne koristnosti ob praktičnem primeru;
- tabelarično in grafično ponazori mejno in celotno koristnost ter ju izračuna;
- izračuna optimalno izbiro nakupa;
- utemelji alternativne možnosti potrošnje posameznika/gospodinjstva in jih ponazori s primerom;
- pojasni, kaj ponazarja premica alternativnih možnosti potrošnje;

- tabelarično in grafično ponazori alternativne možnosti potrošnje ter jih izračuna;
- pojasni, izračuna in grafično ponazori vpliv sprememb potreb oziroma dohodka posameznika/gospodinjstva in sprememb cen.

04 DRUŽBA IN PROIZVODNA IZBIRA

Kandidat:

- pojasni problem proizvodne izbire;
- pojasni, da se je treba zaradi omejenosti sredstev alternativno odločati in da zaradi tega nastajajo alternativni stroški;
- tabelarično in grafično predstavi lestvico alternativnih možnosti proizvodnje;
- pojasni obliko krivulje alternativnih možnosti proizvodnje in vlogo alternativnih stroškov pri proizvodni izbiri;
- z uporabo grafa prikaže in pojasni manj učinkovito izrabo proizvodnih dejavnikov ter povečanje/zmanjšanje proizvodnih možnosti zaradi spremembe kakovosti oziroma količine proizvodnih dejavnikov;
- opredeli proizvodno in alokativno učinkovitost.

4.2 Mikroekonomija

Vsebina, cilji

4.2.1 Podjetja in proizvodnja

01 PODJETJA

Kandidat:

- pojasni vlogo podjetij v tržnem gospodarstvu;
- pojasni proces (re)produkcije v podjetjih;
- pojasni pomen specializacije podjetij za družbeno delitev dela;
- na primeru pojasni tehnično delitev dela v podjetju in njene prednosti ter slabosti;
- opredeli cilje podjetja: prihodek, dobiček, akumulacija;
- pojasni pomen akumulacije za rast in razvoj podjetja;
- razloži, zakaj podjetja investirajo v obrate v tujini, vključujoč investicije v podjetja v razvitih in nerazvitih državah.

02 PROIZVODNJA NA KRATKI IN DOLGI ROK

Kandidat:

- razlikuje med kratkoročnostjo in dolgoročnostjo v okviru proizvodnje;
- opredeli celotni, povprečni in mejni proizvod;
- tabelarično in grafično ponazori celotni, povprečni in mejni proizvod in jih izračuna;
- pojasni zakon padajočih mejnih donosov;
- pojasni povezave med celotnim, povprečnim in mejnim proizvodom;
- razlikuje med rastočimi, padajočimi in stalnimi donosi;
- opiše dejavnike, ki povzročajo ekonomijo obsega, vključno s specializacijo, učinkovitostjo in trženjem;
- opiše dejavnike, ki povzročajo diseconomijo obsega, vključno s problemi koordinacije in komunikacije.

03 STROŠKI PROIZVODNJE V KRATKEM ROKU IN POSLOVNI IZID

Kandidat:

- opredeli prihodek, strošek in poslovni izid;
- razlikuje stalne in spremenljive stroške;
- razlikuje med celotnimi, mejnimi in povprečnimi stroški;
- tabelarično in grafično ponazori stalne, spremenljive, skupne, povprečne stalne, povprečne spremenljive, povprečne skupne in mejne stroške ter jih izračuna;
- pojasni povezavo med povprečnim in mejnim proizvodom ter povprečnimi spremenljivimi in mejnimi stroški glede na zakon padajočih mejnih donosov;
- izračuna in grafično ponazori prihodek;
- pojasni maksimiranje dobička, kadar je razlika med celotnim prihodkom in celotnimi stroški največja.

04 DRUGI CILJI PODJETIJ

Kandidat:

- pojasni temeljno načelo gospodarnosti podjetja;
- izračuna produktivnost dela kot razmerje med količino ali vrednostjo prodanih izdelkov ter količino dela;
- opiše dejavnike, ki vplivajo na produktivnost dela;
- izračunajo ekonomičnost poslovanja kot razmerje med prihodki in stroški ob upoštevanju, da količina proizvodnje ni vedno enaka količini prodaje;
- izračuna donosnost poslovanja kot razmerje med dobičkom in vloženim kapitalom;
- primerja gospodarsko uspešnost podjetij glede na različne kazalnike;
- razume pomen družbene odgovornosti podjetja.

4.2.2 Trg in konkurenca

01 POPOLNA KONKURENCA

Kandidat:

- opredeli trg;
- z uporabo primerov opiše značilnosti popolne konkurence: veliko število podjetij, veliko potrošnikov, homogenost izdelkov, svoboda vstopa in izstopa, popolne informacije, popolna mobilnost virov;
- opredeli predpostavko *caeteris paribus* (nespremenjene okoliščine).

02 POVPRASEVANJE

Kandidat:

- opiše razmerje med povpraševanjem posameznega potrošnika (individualno povpraševanje) in povpraševanjem na trgu (tržno povpraševanje);
- pojasni zakon povpraševanja oziroma obratno sorazmerje med ceno blaga in obsegom povpraševanja, *caeteris paribus*;
- tabelarično in grafično ponazori krivuljo povpraševanja (cena in količina);
- pojasni, kako na spremembo povpraševanja vplivajo dejavniki, kot so cena, cene sorodnega blaga (nadomestne in dopolnilne dobrine), potrebe, spremembe dohodka (v primeru običajnih in inferiornih dobrin), pričakovanja glede spremembe cen;
- razlikuje med premiki vzdolž krivulje povpraševanja (spremembe obsega povpraševanja) in premiki krivulje povpraševanja (spremembe povpraševanja);
- nariše grafe, ki prikazujejo razliko med spremembo obsega povpraševanja in premiki krivulje povpraševanja.

03 CENOVNA ELASTIČNOST POVPRÁŠEVANJA

Kandidat:

- pojasni koncept cenovne elastičnosti povpraševanja;
- izračuna koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja (E_D) z uporabo enačbe:

$$E_D = \frac{\text{odstotna sprememba količine povpraševanja}}{\text{odstotna sprememba cene}};$$

- z uporabo grafov in koeficientov pojasni koncepte cenovno elastičnega, neelastičnega, usklajeno elastičnega, popolnoma elastičnega in popolnoma neelastičnega povpraševanja;
- pojasni dejavnike cenovne elastičnosti povpraševanja, kot so število in dostopnost nadomestkov, stopnja nujnosti dobrin, čas in delež dohodka, porabljenega za blago;
- pojasni, zakaj je koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja relativno nizek za veliko nujnih dobrin in osnovnih surovin ter relativno visok za luksuzne dobrine;
- preuči pomen cenovne elastičnosti povpraševanja za podjetja pri sprejemanju odločitev glede sprememb cen in vpliva sprememb cen na prihodek ponudnikov;
- preuči pomen koeficienta cenovne elastičnosti povpraševanja za vlado v zvezi s posrednimi davki.

04 KRIŽNA ELASTIČNOST POVPRÁŠEVANJA

Kandidat:

- pojasni koncept križne elastičnosti povpraševanja;
- izračuna koeficient križne elastičnosti povpraševanja (E_{AB}) z uporabo enačbe:

$$E_{AB} = \frac{\text{odstotna sprememba količine povpraševanja po dobrini A}}{\text{odstotna sprememba cene dobrine B}};$$

- pokaže, da ima koeficient križne elastičnosti povpraševanja za substitutne dobrine pozitivno, za komplementarne dobrine pa negativno vrednost;
- pojasni, da je vrednost koeficienta križne elastičnosti povpraševanja odvisna od intenzivnosti razmerja med dvema dobrinama;
- preuči posledice križne cenovne elastičnosti povpraševanja za podjetja, če se cene nadomestkov ali komplementarnih dobrin spremenijo.

05 DOHODKOVNA ELASTIČNOST POVPRÁŠEVANJA

Kandidat:

- pojasni koncept dohodkovne elastičnosti;
- izračuna koeficient dohodkovne elastičnosti povpraševanja (E_Y) z uporabo enačbe:

$$E_Y = \frac{\text{odstotna sprememba količine povpraševanja}}{\text{odstotna sprememba dohodka}};$$

- pokaže, da ima koeficient dohodkovne elastičnosti povpraševanja za normalne dobrine pozitivno, za inferiorne dobrine pa negativno vrednost;

- razlikuje med nujnimi (dohodkovno neelastičnimi) in luksuznimi (dohodkovno elastičnimi) dobrinami;
- preuči posledice negativnega koeficienta dohodkovne elastičnosti povpraševanja za inferiorne dobrine, nizkega koeficienta za osnovne dobrine in visokega koeficienta za nenujne dobrine ter storitve za ponudnike in gospodarstvo.

06 PONUDBA

Kandidat:

- opiše razmerje med ponudbo posameznega podjetja (individualna ponudba) in ponudbo na trgu (tržna ponudba);
- pojasni premo sorazmerje med ceno in obsegom ponudbe, *caeteris paribus*;
- tabelarično in grafično ponazori ceno in obseg ponudbe;
- pojasni, kako na spremembo ponudbe vplivajo dejavniki, kot so cena blaga, spremembe stroškov proizvodnih dejavnikov (zemlje, dela, kapitala in podjetništva), tehnologija, cene sorodnih dobrin, pričakovanja, posredni davki in subvencije ter število podjetij na trgu;
- razlikuje med premiki vzdolž krivulje ponudbe (spremembe obsega ponudbe) in premiki krivulje ponudbe (spremembe ponudbe);
- narišejo grafe, ki prikazujejo razliko med spremembo obsega ponudbe in premiki krivulje ponudbe.

07 ELASTIČNOST PONUDBE

Kandidat:

- pojasni koncept cenovne elastičnosti ponudbe;
- izračuna koeficient cenovne elastičnosti ponudbe (E_s) z uporabo enačbe:
$$E_s = \frac{\text{odstotna sprememba količine ponudbe}}{\text{odstotna sprememba cene}};$$
- z uporabo grafov in koeficientov pojasni koncepte cenovno elastične, neelastične, usklajeno elastične, popolnoma elastične in popolnoma neelastične ponudbe;
- pojasni dejavnike cenovne elastičnosti ponudbe, kot so čas, mobilnost proizvodnih dejavnikov, neizkoriščene zmogljivosti in možnosti skladiščenja;
- pojasni, zakaj je koeficient cenovne elastičnosti ponudbe za osnovne surovine relativno nizek in za blago relativno visok.

08 TRŽNO RAVNOTEŽJE

Kandidat:

- s pomočjo grafov pojasni, kako povpraševanje in ponudba oblikujeta tržno ravnotežje;
- z uporabo grafov preuči presežno povpraševanje in presežno ponudbo;
- z uporabo grafov preuči, kako spremembe dejavnikov povpraševanja in/ali ponudbe povzročijo novo tržno ravnotežje;
- z uporabo grafov preuči, kako spremembe dejavnikov povpraševanja in/ali ponudbe povzročijo novo tržno ravnotežje na povezanih trgih;

- s pomočjo grafov pojasni, da ima cena signalno in spodbujevalno funkcijo, kar povzroči prerazporeditev virov, ko se spremenijo cene kot posledica spremembe povpraševanja ali ponudbe.

4.2.3 Pomanjkljivosti trga

4.2.3.1 Tržna **premoč in neučinkovite tržne strukture**

01 MONOPOLISTIČNA KONKURENCA

Kandidat:

- z uporabo primerov opiše značilnosti monopolistične konkurence: veliko število podjetij, diferencirani izdelki, manj ovir za vstop in izstop podjetij v/iz panoge.

02 OLIGOPOL

Kandidat:

- z uporabo primerov opiše značilnosti oligopola: prevlada majhnega števila podjetij na trgu, pomen soodvisnosti podjetij, diferencirani ali homogeni izdelki, visoke ovire za vstop podjetij v panogo.

03 MONOPOL

Kandidat:

- na primeru opiše značilnosti monopola: posamezno ali prevladujoče podjetje na trgu, brez ustreznih nadomestkov, obstajajo pomembne ovire za vstop podjetij v panogo;
- z uporabo primerov opiše ovire za vstop, vključno z ekonomijo obsega, blagovnimi znamkami in zakonskimi ovirami.

4.2.3.2 Eksternalije

01 EKSTERNALIJE

Kandidat:

- opiše koncept mejne zasebne koristnosti (MPB), mejne družbene koristnosti (MSB), mejnih zasebnih stroškov (MPC) in mejnih družbenih stroškov (MSC);
- opiše pomen eksternalij kot pomanjkljivosti trga pri doseganju učinkovite razporeditve virov, ko so mejne družbene koristnosti (MSB) enake mejnim družbenim stroškom (MSC).

02 NEGATIVNE EKSTERNALIJE PROIZVODNJE IN PORABE

Kandidat:

- z uporabo grafov in primerov pojasni koncept negativnih eksternalij proizvodnje dobrin in negativnih eksternalij porabe dobrin ter vpliv proizvodnje ali porabe takih dobrin na družbeno blaginjo;
- pojasni, da proizvodnja (npr. termoelektrarne, sežigalnice, veliki obrati za predelavo surovin) ustvarja zunanje stroške in poraba nekaterih dobrin (npr. cigaret, alkohola, fosilnih goriv) zmanjšuje koristi;

- s pomočjo grafov ovrednoti ukrepe, s katerimi skuša vlada zmanjšati negativne eksternalije proizvodnje (npr. obdavčitve, kazni, ostrejši okoljski predpisi) in porabe (npr. prepovedi, davki, omejitve pri nakupu).

03 POZITIVNE EKSTERNALIJE PROIZVODNJE IN PORABE

Kandidat:

- z uporabo grafov in primerov pojasni koncept pozitivnih eksternalij proizvodnje dobrin in pozitivnih eksternalij porabe dobrin ter vpliv proizvodnje ali porabe takih dobrin na družbeno blaginjo;
- pojasni, da proizvodnja (npr. raziskovalna dejavnost, usposabljanje delovne sile v podjetjih) znižuje stroške in poraba nekaterih dobrin (npr. cepiva, javni prevoz, kontracepcija) ustvarja zunanje koristi;
- s pomočjo grafov ovrednoti ukrepe, s katerimi skuša vlada povečati proizvodnjo oziroma porabo dobrin s pozitivnimi eksternalijami, vključno s subvencijami, zakonodajo, oglaševanjem, vplivom na vedenje gospodarskih subjektov in neposrednim zagotavljanjem blaga in storitev.

4.2.3.3 Druge pomanjkljivosti trga

01 JAVNO DOSTOPNI VIRI IN OGROŽANJE TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

Kandidat:

- s pomočjo primerov opiše javno dostopne vire;
- opiše trajnostni razvoj;
- pojasni, da prekomerna uporaba/izčrpavanje/poškodovanje javno dostopnih virov zaradi dejavnosti proizvajalcev in potrošnikov, ki ne plačujejo za njihovo uporabo, ogroža trajnostni razvoj;
- z uporabo grafov pojasni na primeru gospodarske dejavnosti, ki zahteva uporabo fosilnih goriv, kako ta dejavnost ogroža trajnostni razvoj;
- pojasni, da obstoj revščine v gospodarsko manj razvitih državah s čezmernim izkoriščanjem zemljišč za kmetijstvo ustvarja negativne eksternalije in ogroža trajnostni razvoj;
- s pomočjo grafov ovrednoti ukrepe vlade za spodbujanje trajnostnega razvoja, vključno z zakonodajo, davki na ogljik in financiranjem čistih tehnologij;
- pojasni z uporabo primerov, da je učinkovitost ukrepov vlade za spodbujanje trajnostnega razvoja velikokrat omejena, ker so številni javno dostopni viri, kot so zrak, reke, morja idr., brez lastnika, zaradi svetovne razsežnosti težav pa je nujno mednarodno sodelovanje.

4.2.4 Državna intervencija

01 POSREDNI DAVKI

Kandidat:

- pojasni, zakaj vlade uvajajo posredne davke, in opiše primere posrednih davkov;
- nariše grafe za prikaz posrednih davkov ter preuči njihov vpliv na tržne rezultate;
- ovrednoti posledice uvedbe posrednega davka za deležnike, vključno s potrošniki, proizvajalci in vlado.

02 SUBVENCIJE

Kandidat:

- pojasni, zakaj vlade dajejo subvencije, in opiše primere subvencij;
- nariše graf, ki prikazuje uvedbo subvencije, in preuči vpliv subvencije na tržne rezultate;
- ovrednoti posledice zagotavljanja subvencij deležnikom, vključno s potrošniki, proizvajalci in vlado.

03 DOLOČANJE MAKSIMALNE CENE

Kandidat:

- pojasni, zakaj vlada določi maksimalno ceno, in opiše primere maksimalnih cen, vključno z določitvijo maksimalne cene za osnovna živila;
- nariše graf za prikaz maksimalne cene in preuči vpliv te cene na tržne rezultate;
- preuči možne posledice maksimalne cene, vključno s presežnim povpraševanjem, neučinkovito alokacijo virov, vplivi na dobrobit potrošnikov, nedovoljenimi (črnimi) vzporednimi trgi, necenovnimi mehanizmi omejevanja povpraševanja in mehanizmi povečevanja ponudbe (uvoz, subvencije);
- ovrednoti posledice uvedbe maksimalnih cen za deležnike na trgu, vključno s potrošniki, proizvajalci in vlado.

04 DOLOČANJE MINIMALNE CENE

Kandidat:

- pojasni, zakaj vlade določijo minimalno ceno, in opiše primere minimalnih cen, vključno s cenovno podporo za kmetijske proizvode in minimalno plačo;
- nariše graf za prikaz minimalne cene in preuči vpliv te cene na tržne rezultate;
- preuči možne posledice minimalne cene, vključno s presežno ponudbo in vladnimi ukrepi za zmanjševanje presežne ponudbe, neučinkovito alokacijo virov in vpliv na dobrobit ljudi;
- ovrednoti posledice uvedbe minimalne cene za deležnike na trgu, vključno s potrošniki, proizvajalci in vlado.

05 ZAKONSKA REGULACIJA

Kandidat:

- pojasni pomen in ukrepe protimonopolne zakonodaje;
- pojasni pomen, ukrepe (zeleni davki, okoljski standardi) in posledice okoljske zakonodaje.

4.3 Makroekonomija

Vsebina, cilji

4.3.1 Gospodarska dejavnost

01 MODEL EKONOMSKEGA KROŽNEGA TOKA DOHODKOV

Kandidat

- z uporabo diagrama in ob upoštevanju odlivov (prihranki, davki in uvozni izdatki) in prilivov (naložbe, državni izdatki in izvozni prihodki) opiše krožni tok dohodka gospodarstva v odprtem gospodarstvu z vlado in finančnim trgom.

02 TRGI PROIZVODNIH DEJAVNIKOV IN DOHODKI

Kandidat:

- razlikuje dohodke od dela, kapitala in zemljišča;
- pojasni plačo kot dohodek od dela z vidika delojemalca in delodajalca;
- razlikuje med nominalno in realno plačo ter bruto in neto plačo;
- izračuna realno plačo iz nabora podatkov;
- izračunajo neto plačo iz nabora podatkov;
- z uporabo grafa pojasni trg delovne sile;
- z uporabo grafa pojasni dejavnike, ki vplivajo na spremembe ponudbe in povpraševanja po delovni sili, vključujoč spremembe števila aktivnega prebivalstva (migracije, naravno gibanje, izobraževanje, pogoji upokojevanja) in/ali podjetniško aktivnost (investicije, gospodarski cikel, pričakovanja);
- pojasni obresti kot dohodek od kapitala;
- pojasni pomen obresti z vidika posojilojemalca in posojilodajalca;
- z uporabo grafa pojasni trg denarja;
- z uporabo grafa pojasni dejavnike, ki vplivajo na spremembe ponudbe in povpraševanja po denarju, vključujoč spremembe ponudbe (varčevanje, potrošnja) in/ali spremembe povpraševanja (investicije/potrošnja);
- pojasni dobiček kot nagrado za tveganje, nagrado za inovacije in donos kapitala;
- pojasni rento kot dohodek od zemljišča (naravno omejen proizvodni dejavnik);
- pojasni pomen rent z vidika lastnika zemljišča in najemnika;
- z uporabo grafa pojasni trg zemljišč;
- z uporabo grafa pojasni dejavnike, ki vplivajo na spremembe ponudbe in povpraševanja po zemljiščih, vključujoč spremembe ponudbe (tehnološki napredek, namakalne naprave, urbanizacija) in/ali spremembe povpraševanja (potrebe po hrani, gradnja).

4.3.2 Agregatna ponudba in povpraševanje

01 AGREGATNO POVPRASEVANJE (AD)

Kandidat:

- razlikuje med mikro- in makroekonomskim konceptom povpraševanja;
- opiše potrošnjo, investicije, javno porabo in neto izvoz kot sestavne dele agregatnega povpraševanja;
- nariše krivuljo agregatnega povpraševanja (krivulja AD) in pojasni, zakaj je krivulja AD padajoča;
- pojasni in grafično prikaže spremembe agregatnega povpraševanja zaradi spremembe sestavin (potrošnje, naložb, javne porabe, neto izvoza).

02 AGREGATNA PONUDBA (AS)

Kandidat:

- razlikuje med kratkoročno in dolgoročno krivuljo ponudbe (krivulja AS);
- nariše kratkoročno in dolgoročno krivuljo AS ter pojasni različne dejavnike, ki vplivajo na obliko krivulj agregatne ponudbe (potencialni proizvod in stroški proizvodnih dejavnikov);
- z uporabo grafa pojasni, kako se lahko agregatna ponudba spremeni zaradi dejavnikov (spremembe cen surovin, spremembe poslovnih davkov in subvencij ter šoki v ponudbi).

03 KRATKOROČNO RAVNOTEŽJE

Kandidat:

- s pomočjo grafa razloži določitev kratkoročnega ravnotežja;
- z uporabo grafov preuči vplive sprememb ravnotežja v kratkem roku.

4.3.3 Bruto domači proizvod Slovenije

01 BRUTO DOMAČI PROIZVOD (BDP) IN BRUTO NACIONALNI PROIZVOD (BNP)

Kandidat:

- razlikuje med potencialnim in dejanskim BDP;
- izračuna nominalni BDP iz nabora podatkov o nacionalnem dohodku z uporabo metode izdatkov;
- opredeli in izračuna gospodarsko rast;
- razlikuje med zmanjšanjem BDP in zmanjšanjem rasti BDP;
- razlikuje med celotnim BDP ter BDP na prebivalca;
- razlikuje med BDP in BNP kot pokazateljem gospodarske dejavnosti;
- razlikuje med nominalno vrednostjo BDP in BNP ter realno vrednostjo BDP in BNP;
- izračuna realni BDP z uporabo deflatorja cen in ga interpretira;
- primerja BDP držav tako, da upošteva BDP na prebivalca, izraženega v skupni valuti, in po pariteti kupnih moči;
- pojasni strukturo BDP Slovenije po dejavnostih;

- pojasni problem naravne proizvodnje in sive/črne ekonomije za izračun BDP;
- pojasni vpliv sive/črne ekonomije na velikost BDP, trg delovne sile, količino davkov in dohodke gospodinjstev v Sloveniji.

4.3.4 Dejavniki gospodarske rasti Slovenije

01 PREBIVALSTVO

Kandidat:

- opiše vlogo prebivalstva Slovenije pri ustvarjanju BDP;
- razlikuje med naravno rastjo (nataliteto, mortaliteto) prebivalstva in stopnjo naravne rasti (stopnjo natalitete, stopnjo mortalitete);
- razlikuje med migracijami (emigracije, imigracije) prebivalstva in stopnjo migracijskega salda (stopnjo emigracij, stopnjo imigracij);
- pojasni vzroke (ekonomske, politične, osebne) in posledice (gospodarstvo, kultura, nestrpnost) migracij za Slovenijo;
- izračuna in pojasni naravno in migracijsko gibanje prebivalstva Slovenije;
- opredeli pojem človeški kapital in pojasni njegov pomen za Slovenijo.

02 NARAVNO BOGASTVO

Kandidat:

- opiše sestavine naravnega bogastva (zemljo, gozdove, naravne energije, rudna bogastva in geografski položaj Slovenije);
- presodi pomen naravnega bogastva za Slovenijo.

03 PROIZVEDENO BOGASTVO (KAPITAL)

Kandidat:

- opredeli pojem proizvedenega bogastva in njegovo sestavo (osnovnih sredstev in zalog pri gospodinjstvih, podjetjih in državi);
- razlikuje povečanje vrednosti osnovnih sredstev z investicijami in zmanjšanje vrednosti osnovnih sredstev z obrabo, ki se denarno ovrednoti kot amortizacija;
- predstavi vire za investicije.

04 TEHNOLOGIJA IN PODJETNIŠTVO

Kandidat:

- pojasni tehnološke spremembe kot spremembe v procesu proizvodnje in uvedbe novih proizvodov;

05 GOSPODARSKA RAST IN CIKLIČNOST GOSPODARSTVA

Kandidat:

- pojasni vpliv sprememb v dejavniki rasti na gospodarsko rast;
- z uporabo grafa poslovnega cikla razloži, da se gospodarstva običajno prilagajajo cikličnemu vzorcu, ki ga zaznamujejo faze poslovnega cikla.

4.3.5 Ekonomska politika Slovenije

01 INSTITUCIONALNA STRUKTURA

Kandidat:

- pojasni razmerje med zakonodajno, izvršilno in sodno oblastjo v Sloveniji;
- opiše ekonomsko vlogo ključnih državnih institucij (državni zbor, vlada, računsko sodišče, Banka Slovenije).

02 EKONOMSKA POLITIKA

Kandidat:

- opredeli ekonomsko politiko in njene nosilce;
- pojasni makroekonomsko uspešnost gospodarstva s pomočjo ciljev makroekonomske politike, vključujoč gospodarsko rast, stabilno raven cen, nizko stopnjo brezposelnosti, uravnotežene odnose s tujino in trajnostni razvoj;
- opredeli orodja (instrumente) makroekonomske politike, vključujoč proračunsko in denarno politiko ter strukturne politike.

4.3.5.1 Proračunska politika

01 DRŽAVNI PRORAČUN

Kandidat:

- opredeli pojem proračunske (fiskalne) politike ter opiše njene instrumente in cilje;
- s primeri pojasni proračunske prihodke (davčne in nedavčne) in izdatke (tekoči in kapitalski izdatki ter transferi);
- razlikuje in s primeri pojasni različne vrste davkov glede na način pobiranja (posredni in neposredni) in vrsto davčne stopnje (proporcionalni, progresivni, degresivni);
- razlikuje med proračunskim primanjkljajem, proračunskim presežkom in uravnoteženim proračunom;
- pojasni razmerje med proračunskim primanjkljajem/presežkom in javnim (državnim) dolgom.

02 VODENJE PRORAČUNSKE POLITIKE

Kandidat:

- opredeli funkcije proračunske politike (distributivna, alokacijska, razvojna in stabilizacijska) in pojasni njihov vpliv na gospodarsko aktivnost;
- razlikuje med ekspanzivno in restriktivno proračunsko politiko;
- pojasni in grafično prikaže, kako lahko spremembe državnih izdatkov in/ali davkov vplivajo na agregatno povpraševanje in agregatno ponudbo v gospodarstvu.

4.3.5. Denarna politika

01 VLOGA CENTRALNE BANKE

Kandidat:

- opredeli pojem denarne (monetarne) politike in opiše njene cilje ter sredstva;
- razlikuje knjižni denar od primarnega;
- razloži sestavo bančnega sistema (Evropska centralna banka, Banka Slovenije in poslovne banke);
- opiše vlogo Evropske denarne unije (EMU);
- pojasni prednosti enotne valute (EVRO);
- opiše vlogo centralne banke kot regulatorja poslovnih bank in izdajatelja primarnega denarja;
- pojasni, da so centralne banke, da bi dosegle makroekonomske cilje, odgovorne za količino denarja v obtoku in/ali obrestne mere;
- z grafom povpraševanja in ponudbe denarja razloži, kako se določi ravnotežna obrestna mera na trgu denarja.

02 VODENJE DENARNE POLITIKE

Kandidat:

- razlikuje med ekspanzivno in restriktivno denarno politiko;
- pojasni in grafično prikaže, kako lahko sprememba količine denarja v obtoku in/ali obrestne mere vpliva na agregatno povpraševanje.

4.3.6 Mednarodna vpetost Slovenije

4.3.6.1 Mednarodna trgovina

01 KORISTI MEDNARODNE TRGOVINE

Kandidat:

- opredeli mednarodno povezanost gospodarstva Slovenije in predstavi najpomembnejše partnerice Slovenije pri uvozu in izvozu;
- razloži povezanost Slovenije s svetovnim gospodarstvom in ovrednoti pomen in posledice vključevanja Slovenije v mednarodno menjavo;
- pojasni, da prednosti trgovine vključujejo nižje cene za potrošnike, večjo izbiro za potrošnike, sposobnost proizvajalcev, da izkoristijo ekonomijo obsega, zmožnost pridobivanja potrebnih virov, učinkovitejšo razporeditev virov, večjo konkurenco in vir deviz.

02 PROTEKCIONIZEM

Kandidat:

- opiše cilje in funkcije Svetovne trgovinske organizacije (WTO);
- opredeli pojem carin in njihov pomen;
- pojasni osnovne necarinske oblike zaščite trgovine.

4.3.6.2 Ekonomske integracije

01 VRSTE IN CILJI INTEGRACIJ

Kandidat:

- razlikuje med prosto trgovino, carinsko unijo in skupnim trgov;
- pojasni argumente za pristop k mednarodnim ekonomskim integracijam kot izkoriščanje ekonomije obsega, povečevanje konkurenčnosti, sodelovanje med državami članicami, zniževanje stroškov ipd.

02 EVROPSKA UNIJA IN SLOVENIJA

Kandidat:

- opredeli pojem Evropske unije;
- predstavi pomen vključevanja Slovenije v EU ter analizira prednosti in slabosti vstopa v integracijo.

4.3.6.3 Devizni tečaj

01 VRSTE DEVIZNIH TEČAJEV

Kandidat:

- opredeli devizni tečaj;
- z uporabo menjalnih tečajev izračuna ceno blaga v različnih valutah;
- razlikuje stalni (fiksni) in drseči devizni tečaj;
- razlikuje med devalvacijo in revalvacijo valute;
- razlikuje med depreciacijo in apreciacijo valute;
- izračuna spremembe vrednosti valute iz nabora podatkov.

02 DEVIZNI TRG IN DRSEČI DEVIZNI TEČAJ

Kandidat:

- z uporabo grafa pojasni, da je vrednost menjalnega tečaja v primeru drsečega tečaja odvisna od povpraševanja in ponudbe valute;
- opiše dejavnike, ki vodijo do sprememb v povpraševanju in ponudbi valut, vključno s tujim povpraševanjem po izvozu države, domačim povpraševanjem po uvozu, relativnimi obrestnimi merami, relativnimi stopnjami inflacije, naložbami tujih podjetij v podjetja (neposredne tuje naložbe in portfeljske naložbe) in špekulacije;
- nariše grafe, ki prikazujejo spremembe v povpraševanju in ponudbi valute.

4.3.7 Makroekonomski cilji Slovenije

4.3.7.1 Gospodarska rast in trajnostni razvoj

01 VZROKI ZA GOSPODARSKO RAST

Kandidat:

- pojasni pomen naložb za gospodarsko rast, ki se nanašajo na naložbe v prebivalstvo, naravno in proizvedeno bogastvo;
- pojasni pomen izboljšane produktivnosti za gospodarsko rast;
- razloži pomen neposrednih tujih investicij (multinacionalna podjetja) za gospodarsko rast.

02 POSLEDICE GOSPODARSKE RASTI IN IZZIVI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

Kandidat:

- razpravlja o možnih posledicah gospodarske rasti, vključno z možnimi vplivi na življenjski standard, brezposelnost, inflacijo, porazdelitev dohodka, tekoči račun plačilne bilance in vzdržnost javnih financ;
- pojasni pomen in značilnosti »zelenega BDP«;
- razpravlja o povezanosti gospodarskega, družbenega, socialnega in ekološkega področja s poudarkom na globalni odgovornosti in medgeneracijski pravičnosti;
- opredeli koncept trajnostnega razvoja;
- razpravlja o ciljnih trajnostnega razvoja.

4.3.7.2 Nizka brezposelnost

01 MERJENJE BREZPOSELNOSTI

Kandidat:

- opiše družbenoekonomske značilnosti prebivalstva in razlikuje med aktivnim in neaktivnim prebivalstvom, med delovno aktivnim in brezposelnim prebivalstvom;
- opredeli brezposelnost;
- razlikuje registrirano in anketno brezposelnost ter pojasni, kako ju merimo;
- izračuna stopnjo registrirane brezposelnosti iz nabora podatkov.

02 POSLEDICE BREZPOSELNOSTI

Kandidat:

- razpravlja o možnih gospodarskih posledicah brezposelnosti, vključno z izgubo potencialnega BDP, izgubo davčnih prihodkov, zvišanimi stroški dajatev za brezposelnost, izgubo dohodka za posameznike in večjimi razlikami v razdelitvi dohodka;
- razpravlja o možnih osebnih in socialnih posledicah brezposelnosti, vključno s povečano stopnjo kriminala, povečano stopnjo stresa, večjo zadolženostjo, brezdomstvom in razpadom družine.

03 VRSTE BREZPOSELNOSTI IN VZROKI ZANJO

Kandidat:

- opredeli strukturno, sezonsko, frikcijsko in ciklično brezposelnost;
- razlikuje med vzroki za frikcijsko, strukturno, sezonsko in ciklično brezposelnost;
- z uporabo grafa pojasni, da ciklična brezposelnost povzroča padec agregatnega povpraševanja;
- z uporabo grafa razloži, da strukturno brezposelnost povzročajo spremembe povpraševanja po določenih poklicih, prenos dejavnosti v tujino in togost na trgu dela;
- oceni vladne politike za reševanje različnih vrst brezposelnosti.

4.3.7.3 Stabilne cene

01 OPREDELITEV INFLACIJE, DEZINFLACIJE IN DEFLACIJE

Kandidat:

- razlikuje med inflacijo, dezinflacijo in deflacijo;
- pojasni, da inflacijo in deflacijo običajno merimo z izračunom indeksa cen življenjskih potrebščin (ICŽP), ki meri spremembo cen košarice blaga in storitev, ki jo porabi povprečno gospodinjstvo.

02 POSLEDICE INFLACIJE

Kandidat:

- razpravlja o možnih posledicah zmerne stopnje inflacije (stabilne cene), vključno z večjim zaupanjem gospodarskih subjektov, višjo zaposlenostjo, večjimi naložbami, večjo porabo in posledično večjimi državnimi prihodki;
- razpravlja o možnih posledicah visoke stopnje inflacije, vključno z večjo negotovostjo, prerazporeditvenimi učinki, manjšimi prihranki in zmanjšanjem konkurenčnosti domačih proizvodov na tujih trgih.

03 POSLEDICE DEFLACIJE

Kandidat:

- razpravlja o možnih posledicah deflacije, vključno z visokimi stopnjami ciklične brezposelnosti, povečanjem zadolženosti in propadom podjetij.

04 VRSTE IN VZROKI INFLACIJE

Kandidat:

- z uporabo grafa pojasni, da inflacijo povpraševanja povzročajo spremembe v determinantah agregatnega povpraševanja (AD), kar povzroči njegovo povečanje;
- z uporabo grafa pojasni, da stroškovno inflacijo povzroča povečanje stroškov proizvodnih dejavnikov, kar povzroči zmanjšanje agregatne ponudbe (AS).

4.3.7.4 Uravnoteženi odnosi s tujino

01 PLAČILNA BILANCA

Kandidat:

- pojasni geografsko strukturo slovenske zunanjetrgovinske menjave;
- opredeli pojem trgovinske bilance;
- opredeli pojem plačilne bilance in navede sestavne dele plačilne bilance Slovenije;
- razlikuje med debetnimi in kreditnimi postavkami v plačilni bilanci;
- preuči, kako sta tekoči in finančni račun medsebojno odvisna;
- pojasni, da je stanje na tekočem računu enako vsoti kapitalskega računa in stanja na finančnem računu.

02 SALDO TEKOČEGA RAČUNA

Kandidat:

- pojasni, kako lahko apreciacija valute povzroči primanjkljaj v tekočem računu;
- pojasni, zakaj lahko primanjkljaj v tekočem računu plačilne bilance povzroči zmanjšanje mednarodnih rezerv, zadolževanje in depreciacijo valute;
- pojasni, kako lahko depreciacija valute povzroči presežek v tekočem računu;
- pojasni, zakaj lahko presežek v tekočem računu plačilne bilance povzroči povečanje mednarodnih rezerv ali inflacijski pritisk zaradi izdaje primarnega denarja.

4.3.7.5 Socialno ravnovesje in pravičnost

01 DISTRIBUCIJA DOHODKA IN NEENAKOST V RAZDELITVI DOHODKA

Kandidat:

- z uporabo grafa razloži distribucijo dohodka v Sloveniji;
- pojasni Ginijev koeficient za merjenje razlik med dohodki;
- pojasni redistributivno funkcijo proračunske politike in pomen progresivne obdavčitve dohodkov;
- izračunajo dohodnino iz niza podatkov.

02 REVŠČINA

Kandidat:

- razlikuje med absolutno in relativno revščino;
- predstavi metode merjenja revščine v Sloveniji, kot so stopnja tveganja revščine, prag tveganja revščine in stopnja materialne prikrajšanosti;
- pojasni možne vzroke revščine, vključno z nizkimi dohodki, brezposelnostjo in pomanjkanjem človeškega kapitala;
- pojasni možne posledice revščine, vključno z nizkim življenjskim standardom in pomanjkanjem dostopa do zdravstvene oskrbe in izobraževanja.

03 DRUGI UKREPI ZA POSPEŠEVANJE PRAVIČNOSTI

Kandidat:

- pojasni, da vlade prevzamejo izdatke za neposredno zagotavljanje ali subvencioniranje različnih družbeno zaželenih dobrin in storitev (vključno z zdravstvenimi storitvami, izobraževanjem in infrastrukturo, ki vključujejo sanitarno oskrbo in oskrbo s čisto vodo), s čimer bodo omogočile njihovo dostopnost državljanom z nizkimi dohodki;
- razloži koncept transfernega plačila in navede primere, vključno s starostnimi pokojninami, nadomestili za brezposelnost in otroškimi dodatki.

04 ZDRAVSTVENA POLITIKA

Kandidat:

- pojasni razloge za spremembe zdravstvenega sistema v Sloveniji;
- pojasni način obveznega financiranja zdravstvenega sistema kot plačila obveznih prispevkov, plačanih iz bruto plač delojemalcev, ki se stekajo v Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije;
- pojasni način dodatnega zdravstvenega zavarovanja, ki financira zdravstveni sistem prek zavarovalnic.

05 POKOJNINSKA POLITIKA

Kandidat:

- pojasni razloge za spremembe pokojninskega sistema v Sloveniji;
- pojasni način dokladnega financiranja pokojninskega sistema kot plačila obveznih prispevkov, plačanih iz bruto plač delojemalcev, ki se stekajo v Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, kar omogoča medgeneracijsko solidarnost;
- pojasni individualni naložbeni sistem financiranja pokojninskega zavarovanja v povezavi s pokojninskimi skladi, investicijskimi skladi, zavarovalnicami in drugimi finančnimi institucijami.

5 PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT

Prikazanih je nekaj primerov nalog zaprtega in polodprtega tipa, v izpitnih polah 1 in 2 pa se poleg navedenih tipov nalog lahko uporabljajo še drugi.

5.1 Naloge zaprtega tipa

5.1.1 Naloga dopolnjevanja

- Dopolnite naslednjo trditev oziroma podčrtajte pravilne navedbe.

Pri ceni, ki je višja od ravnotežne cene, se oblikuje _____ ponudba. Ta bo sprožila konkurenco med **kupci / prodajalci**, ravnotežna cena se bo zato **znižala / zvišala**, ravnotežna količina **povečala / zmanjšala**.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ presežna ♦ prodajalci ♦ znižala ♦ zmanjšala 	Za dva pravilna odgovora 1 točka, za tri ali štiri pravilne odgovore 2 točki.

- Preglednica prikazuje povprečne in mejne proizvodne stroške v EUR podjetja Avokado, d. o. o.

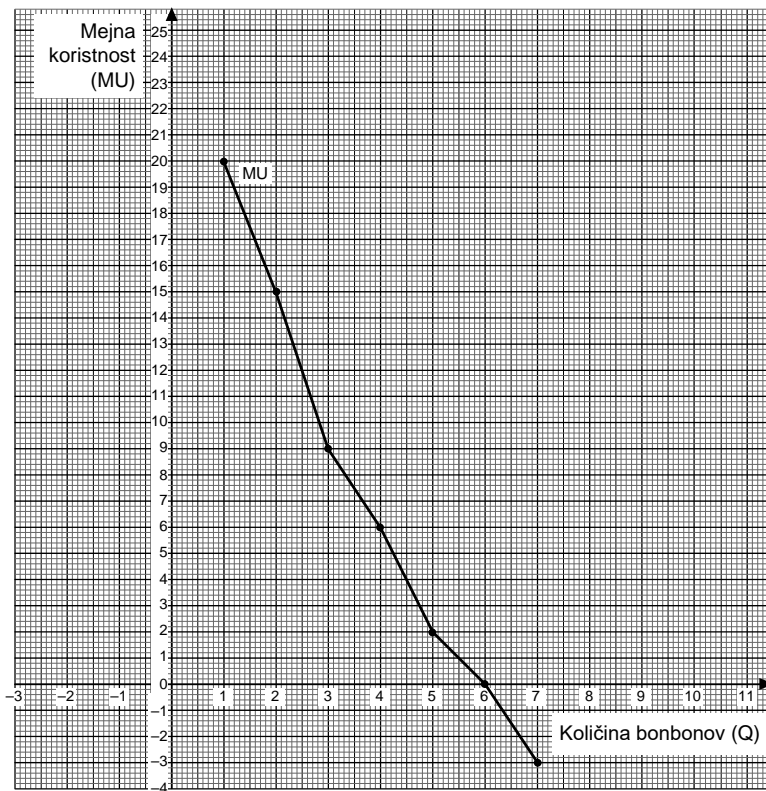
Q	AFC	AVC	AC	MC
0	–	–	–	–
1	10,00			2,00
2	5,00		9,00	
3	3,33			9,00
4	2,50	7,00		
5	2,00	10,00		

Analizirajte podatke o proizvodnih stroških in dopolnite preglednico tako, da izračunate manjkajoče podatke.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila																																			
2	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: top;"> <thead> <tr> <th>Q</th> <th>AFC</th> <th>AVC</th> <th>AC</th> <th>MC</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>0</td> <td>–</td> <td>–</td> <td>–</td> <td>–</td> </tr> <tr> <td>1</td> <td>10,00</td> <td>2,00</td> <td>12,00</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>5,00</td> <td>4,00</td> <td>9,00</td> <td>6,00</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>3,33</td> <td>5,67</td> <td>9,00</td> <td>9,00</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>2,50</td> <td>7,00</td> <td>9,50</td> <td>11,00</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>2,00</td> <td>10,00</td> <td>12</td> <td>22</td> </tr> </tbody> </table> 	Q	AFC	AVC	AC	MC	0	–	–	–	–	1	10,00	2,00	12,00	2,00	2	5,00	4,00	9,00	6,00	3	3,33	5,67	9,00	9,00	4	2,50	7,00	9,50	11,00	5	2,00	10,00	12	22	Do dve napaki 2 točki, tri ali štiri napake 1 točka.
Q	AFC	AVC	AC	MC																																		
0	–	–	–	–																																		
1	10,00	2,00	12,00	2,00																																		
2	5,00	4,00	9,00	6,00																																		
3	3,33	5,67	9,00	9,00																																		
4	2,50	7,00	9,50	11,00																																		
5	2,00	10,00	12	22																																		
Skupaj	2																																					

3. Maša ima zelo rada čokoladne bonbone. Slika prikazuje mejno koristnost (MU) čokoladnih bonbonov.

V sliko vrišite točko X, kjer Maša doseže največjo celotno koristnost čokoladnih bonbonov.

(1)

Koliko znaša celotna koristnost treh bonbonov, ki jih poje Maša? _____

(1)

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3	1		
	1	♦ 44 enot koristnosti	
Skupaj	2		

5.1.2 Naloga dopolnjevanja z naborom

1. Posamezni trditvi v preglednici pripišite pojem, ki najbolje opisuje posamezno trditev. Izbirajte med naštetimi pojmi.

alternativni strošek redkost dobrin alokacija virov trajnostni razvoj

Trditev	Pojem
Vsem zagotoviti dostop do cenovno sprejemljivih, zanesljivih in sodobnih virov energije.	
Nakup avtomobila pomeni, da se odpoveš brezskrbnim počitnicam.	

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	1	♦ trajnostni razvoj	
	1	♦ alternativni strošek	
Skupaj	2		

5.1.3 Naloga povezovanja

1. V poslovanju gostinskega podjetja nastanejo različni poslovni rezultati. Levi stolpec prikazuje primere poslovnih rezultatov, desni poimenovanje teh rezultatov. Primerom v levem stolpcu pripišite črko rezultata, ki opredeljuje ta primer.

_____ V gostišču dnevno prodajo 150 pijač po povprečni ceni 2,50 EUR.	A akumulacija kapitala
_____ Gostišče za plačilo natakarkjem nameni na mesec 5.200,00 EUR.	B dobiček
_____ V mesecu maju je gostišče ustvarilo 15.000,00 EUR prihodkov in poravnalo 12.460,00 EUR stroškov.	C prihodek
_____ Gostišče je v preteklem letu 40 % dobička namenilo za posodobitev opreme.	D strošek

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	2	♦ C ♦ D ♦ B ♦ A	Za tri ali štiri pravilne navedbe 2 točki, za dve pravilni navedbi 1 točka.
Skupaj	2		

2. Proizvodna dejavnika v levem stolpcu smiselno povežite s trditvami v desnem stolpcu tako, da na črto pred proizvodni dejavnik vpišete ustrezne črke trditev. Upoštevajte podčrtani del povedi.

- _____ delo A Kruh se peče v krušni peči.
- _____ kapital B V pekarni pečejo kruh peki.
- C Prodajalka prodaja kruh kupcem.
- D Za izdelavo kruha je potrebna moka.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2	2	♦ B, C ♦ A, D	Za tri ali štiri pravilne navedbe 2 točki, za dve pravilni navedbi 1 točka.
Skupaj	2		

3. Marko je med poletnimi počitnicami obiskal teto, ki živi v Avstraliji.

Prvi stolpec prikazuje funkcije denarja, označene s črkami A, B, C in D, drugi stolpec pa navaja konkretne primere, ko opravlja denar določeno funkcijo. S črko v drugem stolpcu označite, katero izmed navedenih funkcij opravlja denar v opisanem primeru.

Funkcija denarja

- A** merilec vrednosti
- B** menjalno sredstvo
- C** hranilec vrednosti
- D** plačilno sredstvo

Primer funkcije denarja za evro

- _____ Marko je v preteklem letu z namenskim varčevanjem za potovanje v Avstralijo privarčeval 1.000,00 EUR.
- _____ Za letalsko karto, ki jo je kupil tri mesece pred potovanjem, je Marko odštél 780,00 EUR.
- _____ Cene letalskih vozovnic z bližnjih letališč do Sydneya se gibljejo med 700,00 do 1.000,00 EUR.
- _____ V menjalnici na letališču v Sydneyu je Marko prejel 100 avstralskih dolarjev (AUD) za 65,00 EUR.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3	2	♦ C ♦ D ♦ A ♦ B	Za tri ali štiri pravilne navedbe 2 točki, za dve pravilni navedbi 1 točka.
Skupaj	2		

5.1.4 Naloga s kratkim odgovorom in utemeljitvijo

1. Utemeljite, zakaj se, ko država posreduje na trgu, tako da določi maksimalno možno ceno, velikokrat pojavi črna borza.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	2	♦ Ob predpisani maksimalni ceni nastane presežek povpraševanja. Ker je za ponudnike cena prenizka, ponudijo blago na črnem trgu po višji ceni.	Za ustrezen opis vzroka 1 točka, za ustrezno pojasnilo posledice 1 točka.
Skupaj	2		

2. Tekoči prihodki so najzanesljivejši in najstabilnejši vir financiranja javne porabe.

Preglednica prikazuje javnofinančne prihodke Slovenije v letu 2020.

Javnofinančni prihodki	V milijonih EUR
davčni prihodki	16.460,60
nedavčni prihodki	1.121,20
kapitalski prihodki	218,90
prejete donacije iz domačih in tujih virov	
transforni prihodki	
prejeta sredstva iz eu	730,40
skupaj prihodki	18.531,10

(Vir: UMAR, Ekonomsko ogledalo, št. 2/2021, https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2021/2_2021/EO_2_2021.pdf. Pridobljeno 22. 4. 2021.)

Izračunajte tekoče prihodke in delež tekočih prihodkov v javnofinančnih prihodkih v letu 2020.

Izračun tekočih prihodkov:

Izračun deleža tekočih prihodkov:

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2	1	♦ $16.460,60 \text{ mio EUR} + 1.121,20 \text{ mio EUR} = 17.581,80 \text{ mio EUR}$	
	1	♦ $(17.581,8 \text{ mio EUR} / 18.531,1 \text{ mio EUR}) \times 100 = 94,87 \%$	
Skupaj	2		

5.1.5 Naloga alternativne izbire (z utemeljitvijo)

1. Napišite DA, če je trditev o proizvodnih dejavnikih pravilna, in NE, če je napačna.

- _____ V vsakem proizvodnem procesu so potrebni vsi proizvodni dejavniki.
- _____ Kapital v obliki surovin večkrat sodeluje v istem proizvodnem procesu.
- _____ Z obrabljanjem v proizvodnem procesu kapital povzroča stroške amortizacije.
- _____ V proizvodnem procesu delo spremeni svojo obliko, podobno kot kapital.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ DA ♦ NE ♦ DA ♦ NE 	Za tri ali štiri pravilne navedbe 2 točki, za dve pravilni navedbi 1 točka.
Skupaj	2		

2. Vpišite DA, če je opredelitev pravilna, in NE, če je napačna. Odgovor utemeljite.

- _____ Padajoči **donosi obsega** pomenijo, da hkratno povečanje vseh proizvodnih dejavnikov vodi v sorazmerno povečanje celotnega proizvoda.

Utemeljitev: _____

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2	1	♦ NE	
	1	ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ Padajoči donosi pomenijo, da se ob hkratnem povečanju proizvodnih dejavnikov proizvodnja poveča v manjši meri, kot so se povečali proizvodni dejavniki. ♦ Padajoči donosi pomenijo, da če povečamo količino vseh proizvodnih dejavnikov za dvakrat, trikrat..., se proizvodnja poveča za manj kot dvakrat, trikrat... 	
Skupaj	2		

5.1.6 Naloga izbirnega tipa z več pravnimi odgovori ali utemeljitvijo

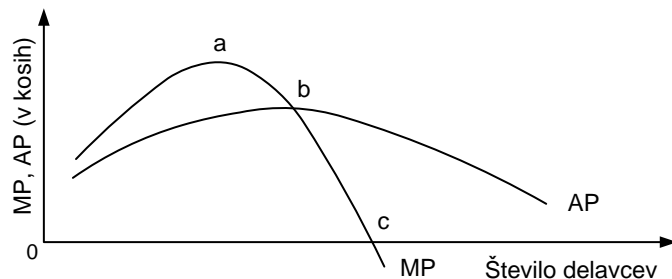
1. Z X označite tri pojme, ki predstavljajo primer kapitalnih dobrin.

- _____ tekoči trak
- _____ kemikalije za pridelavo pralnega praška
- _____ kosilnica
- _____ avtomatična stiskalnica
- _____ voda

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ tekoči trak ♦ kosilnica ♦ avtomatična stiskalnica 	Za tri pravilne navedbe 2 točki, za dve pravilni navedbi 1 točka.
Skupaj	2		

2. Slika prikazuje gibanje mejnega proizvoda (MP) in povprečnega proizvoda (AP).

Izberite pravilni odgovor in ga utemeljite:

Število zaposlenih delavcev se splača povečevati vsaj do točke

- a b c

Utemeljitev: _____

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2	1	♦ b	
	1	♦ Število zaposlenih se splača povečevati vsaj do točke b, ko ima v povprečju vsaka enota dela največji učinek (največji AP).	
Skupaj	2		

5.1.7 Naloga urejanja ali razvrščanja

1. Država predpiše maksimalno ceno. Razvrstite naslednje trditve v pravilnem vrstnem redu, da si smiselno sledijo glede na vzrok in posledico.

1 Država predpiše maksimalno ceno.

Ponudniki ponudijo blago na črnem trgu po bistveno višji ceni.

Nastane presežek povpraševanja.

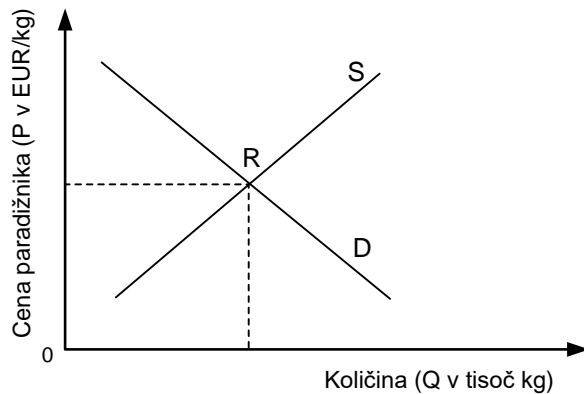
Blaga primanjkuje, zato so pripravljene kupci na črnem trgu plačati več.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	2	♦ 1 ♦ 4 ♦ 2 ♦ 3	Za tri pravilne razvrstitve 2 točki, za dve pravilni razvrstitvi 1 točka.
Skupaj	2		

5.1.8 Naloga interpretacije ali pojasnjevanja

1. Slika prikazuje trg paradižnika.

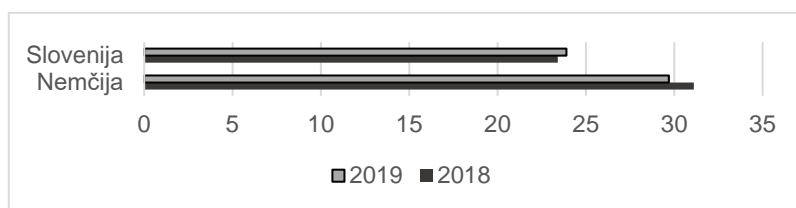

Nasade paradižnika je močno prizadela siva plesen, ki napade tako liste kot plodove rastline. S črtkano črto vrišite posledice sive plesni na trg paradižnika in pojasnite, kako to vpliva na tržno ravnotežje.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	1		Za pravičen premik krivulje ponudbe 1 točka.
	1	♦ Ravnotežna cena se zviša, ravnotežna količina se zmanjša.	
Skupaj	2		

2. Slika prikazuje Ginijev koeficient za Slovenijo in Nemčijo za leti 2018 in 2019, prikazan v odstotkih.

(Vir: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12. Prirejeno po EUROSTAT. Pridobljeno 12. 12. 2020.)

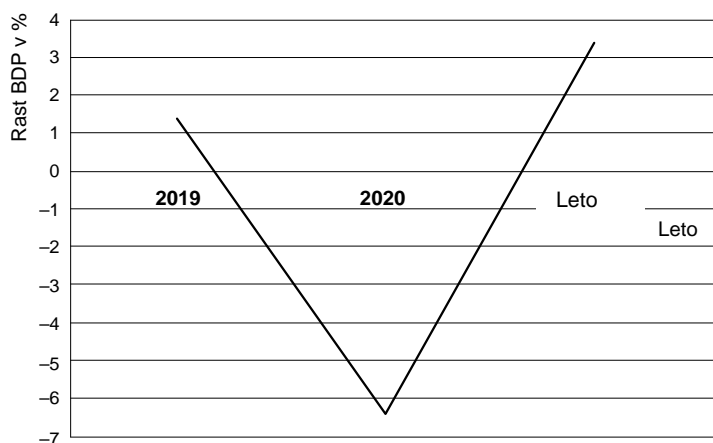
Pojasnite Ginijev koeficient tako, da podčrtate pravilne navedbe.

Slovenija ima v letu 2019 sicer nekoliko **manjšo / večjo** neenakost v porazdelitvi dohodkov kot v letu 2018, a so še vedno v Sloveniji v obeh letih dohodki **manj / bolj** enakomerno porazdeljeni kot v Nemčiji. Najbolj neenakomerno porazdeljene dohodke v obeh letih ima **Slovenija / Nemčija**.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ večjo ♦ bolj ♦ Nemčija 	Za tri pravilne navedbe 2 točki, za dve pravilni navedbi 1 točka.
Skupaj	2		

3. Slika prikazuje gibanje stopnje rasti BDP Avstrije za leti 2019 in 2020 ter napoved gibanja za leto 2021.

(Vir: <https://www.izvoznookno.si/drzave/avstrija/pregled-gospodarskih-gibanj/>. Prirejeno izvožno okno.)

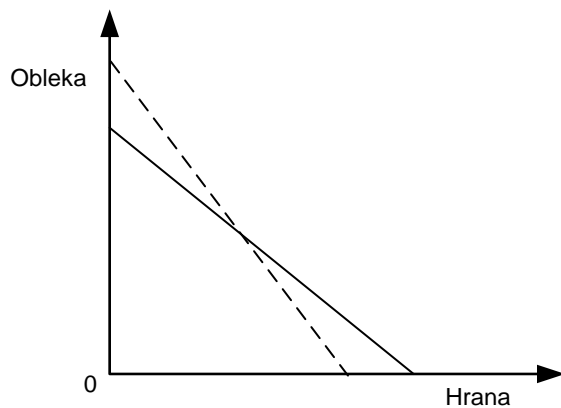
3. Odčitajte stopnjo rasti BDP Avstrije za leto 2020 in pojasnite, kaj je napovedana stopnja rasti BDP pomenila za njihov BDP leta 2020 v primerjavi z letom 2019.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3	1	♦ -6,4 %	
	1	♦ BDP Avstrije se je leta 2020 zmanjšal za 6,4 % glede na BDP leta 2019.	
Skupaj	2		

5.1.9 Naloga sklepanja (z utemeljitvijo)

1. Slika prikazuje premico cene. Na podlagi premika premice cen sklepajte, kaj je povzročilo ta premik.

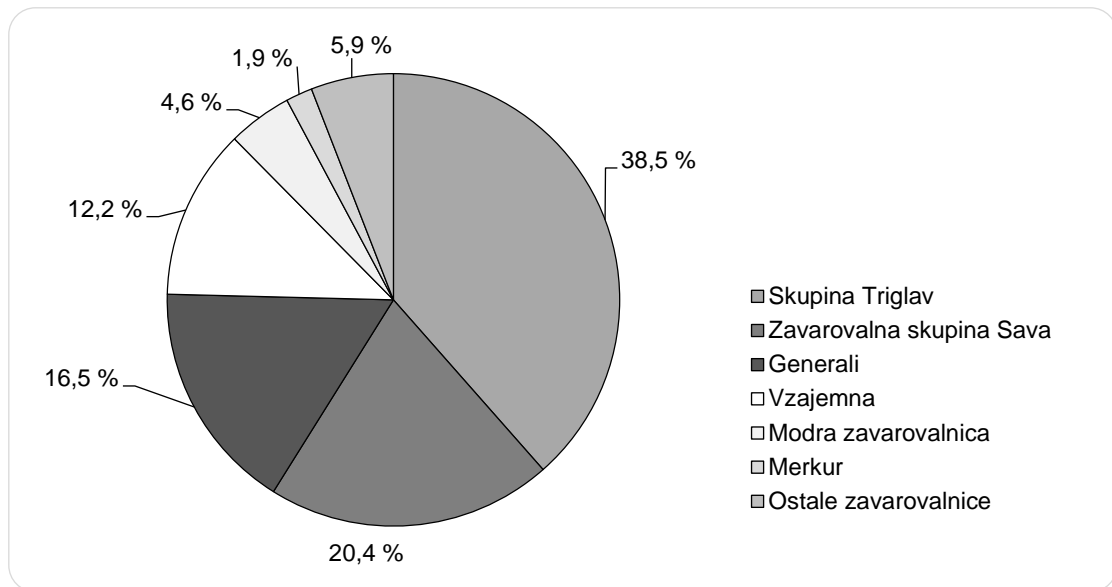

Odgovor: _____

_____ (2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1	1	♦ Obleka se je pocenila.	
	1	♦ Hrana se je podražila.	
Skupaj	2		

2. Slika prikazuje tržni delež zavarovalnic v RS leta 2021

(Vir: Slovensko zavarovalno združenje v: *Nerevidirano medletno poročilo o poslovanju Skupine Triglav in Zavarovalnice Triglav, d.d.*, za obdobje od 1. 1. 2021 do 30. 9. 2021.)

Navedite vrsto konkurence, ki je značilna za slovenski trg zavarovalnic, in odgovor utemeljite.

Navedba: _____

Utemeljitev: _____

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2	1	♦ oligopol	
	1	♦ Štirje ponudniki obvladujejo 87,6 % trga.	
Skupaj	2		

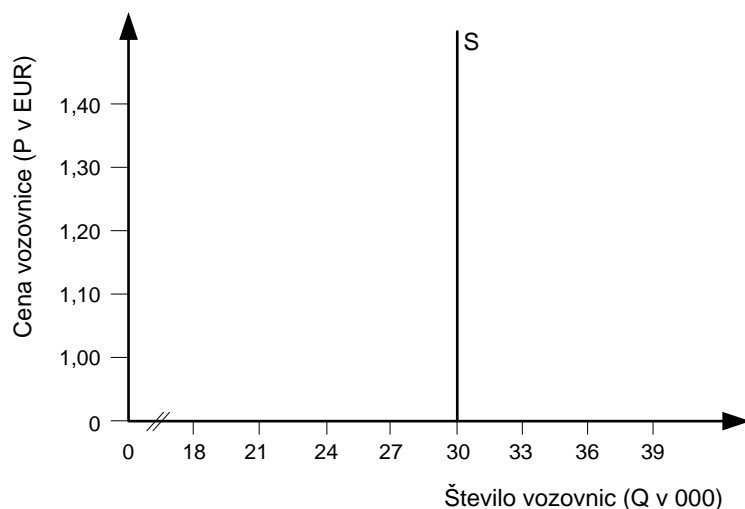
5.2 Naloga polodprtega tipa – strukturirana naloga

1. Trg in povpraševanje

Potrošniki zadovoljujejo svoje potrebe z dobrinami in storitvami, ki jih kupijo na trgu.

V Velikem Logu opravlja storitve mestnega avtobusnega prevoza podjetje Logobus, d. d.

Slika prikazuje ponudbo vozovnic javnega mestnega avtobusnega prevoza v Velikem Logu v kratkem obdobju.

Pomemben dejavnik povpraševanja je cena vozovnice. V preglednici so prikazani rezultati raziskave, s pomočjo katere je Logobus, d. d., ugotavljal, koliko avtobusnih vozovnic bi bili prebivalci Velikega Loga pripravljeni kupiti pri različnih cenah vozovnic.

Cena vozovnice za eno vožnjo (P v EUR)	Obseg povpraševanja (Q)
1,00	33 000
1,10	32 000
1,20	30 000
1,30	26 000
1,40	18 000

1.1 Opredelite trg.

(1 točka)

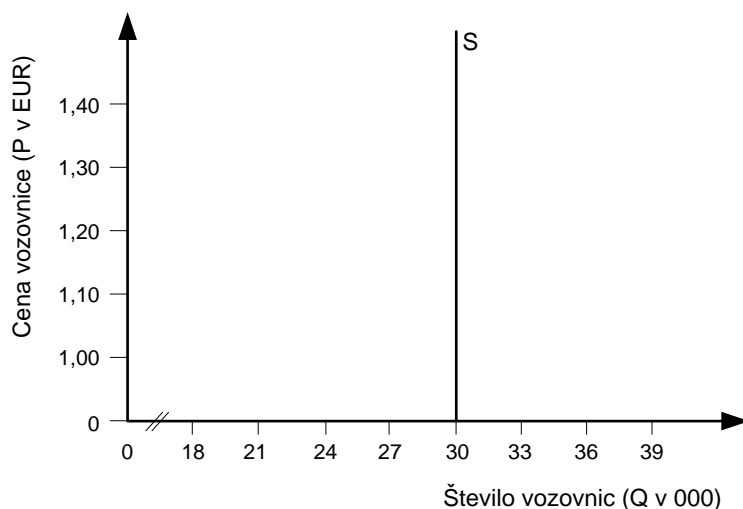
1.2 Navedite obliko tržne konkurence, ki je značilna za trg mestnega avtobusnega prevoza v Velikem Logu.

(1 točka)

1.3 Navedite tri dejavnike, ki poleg cene vplivajo na to, koliko prebivalcev Velikega Loga bo koristilo možnost mestnega avtobusnega prevoza.

(1 točka)

1.4 Uporabite podatke v nalogi in vrišite v diagram krivuljo povpraševanja po mestnem avtobusnem prevozu.

(1 točka)

1.5 Tržno ravnotežje se bo oblikovalo pri (dopolnite):

ravnatežni ceni: _____

ravnatežni količini: _____

(1 točka)

1.6 Člani upravnega odbora Velikega Loga so razpravljali o spremembi cene vozovnic v mestnem avtobusnem prevozu. Skupina članov je zagovarjala ceno vozovnice v višini 1,20 EUR, druga skupina pa je trdila, da se mora cena vozovnice zvišati na 1,30 EUR.

- Uporabite podatke iz preglednice in izračunajte koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja v primeru zvišanja cene vozovnic.

(1 točka)

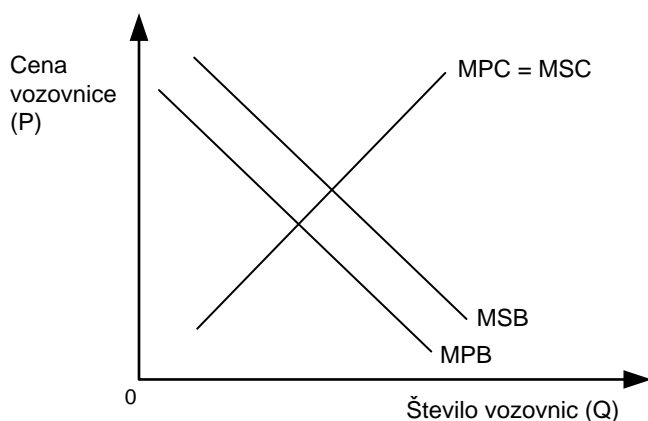
- Podčrtajte pravilni navedbi in dopolnite trditvi.

Izračunani koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja pomeni, da se bo ob 10-odstotnem zvišanju cene vozovnic obseg povpraševanja **zmanjšal / povečal** za _____ odstotkov.

Zaradi zvišanja cene vozovnic mestnega avtobusnega prevoza se bo prihodek občine od prodaje vozovnic **povečal / zmanjšal** za _____ EUR.

(2 točki)

1.7 Slika prikazuje obstoj eksternalij na trgu mestnega avtobusnega prometa v Velikem Logu.

- Podčrtajte pravilni navedbi

Z analizo slike ugotovimo, da imamo na trgu mestnega avtobusnega prometa v Velikem Logu **pozitivne / negativne** eksternalije povpraševanja, saj je družbena mejna koristnost (MSB) mestnega avtobusnega prometa **manjša / večja** kot zasebna mejna koristnost (MPB).

(1 točka)

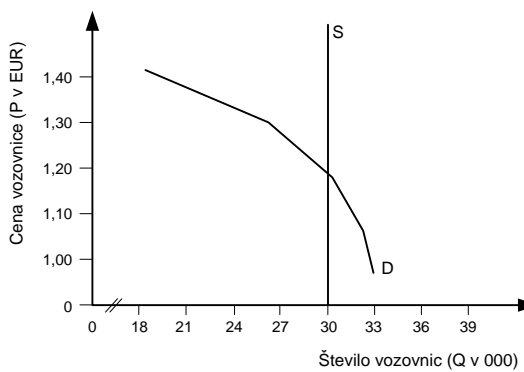
- Navedite in pojasnite en ukrep, s katerim bi lahko mestne oblasti Velikega Loka odpravile nepravilnost trga, ki jo prikazuje slika.

(1 točka)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	1	♦ Trg je prostor, kjer se srečujejo ponudniki in povpraševalci, da po določeni ceni prodajo oz. kupijo določeno količino blaga.	
Skupaj	1		

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	1	♦ monopol	
Skupaj	1		

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	1	tri od: ♦ starostna struktura prebivalcev (število mladih, število starejših) ♦ dohodki prebivalcev ♦ število avtomobilov ♦ cena goriva ♦ cena prevoza s taksijem ♦ vozni red ♦ pogostnost avtobusov ♦ točnost avtobusov ♦ idr.	Kandidat lahko navaja tudi druge smiselne dejavnike.
Skupaj	1		

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	1	<ul style="list-style-type: none"> ♦ 	Za pravilno vrisano in označeno krivuljo 1 točka.
Skupaj	1		

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	1	<ul style="list-style-type: none"> ♦ 1,20 ♦ 30.000 	
Skupaj	1		

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	1	<ul style="list-style-type: none"> ♦ $\frac{\% \Delta Q}{\% \Delta P} = \frac{-13,3}{8,3} = 1,60$ 	
	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ zmanjšal ♦ 16 ♦ zmanjšal ♦ 2.200,00 	Za štiri ali tri pravilne navedbe 2 točki, za dve pravilni navedbi 1 točka.
Skupaj	3		

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	1	<ul style="list-style-type: none"> ♦ pozitivne ♦ večja 	
	1	<ul style="list-style-type: none"> ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ zmanjšati možnosti brezplačnega parkiranja/podražiti parkiranje, kar bi preusmerilo prebivalce z uporabe avtomobila na uporabo mestnega avtobusa; ♦ povečati število linij/povečati pogostnost avtobusov, izboljšati točnost avtobusov/povečati udobnost avtobusov in tako povečati privlačnost mestnega avtobusnega prometa; ♦ subvencionirati vozovnice mestnega avtobusnega prevoza/uvesti brezplačen prevoz. 	Za pojasnilo smiselnega razloga 1 točka.
Skupaj	2		

6 PISNA NALOGA

6.1 Namen

Pisna naloga je sestavni del izpita splošne mature iz ekonomije. Kandidatom omogoča, da pokažejo svoje poznavanje ekonomske teorije v resničnih danostih. Pisna naloga ima te prednosti pred pisnim delom izpita:

- ker so izpitne naloge napisane približno dve leti vnaprej, se aktualnost lahko izgubi, pisna naloga pa to vrzel zapolni;
- priprava na pisno nalogo je tesneje povezana z dejavnostjo učiteljev pri pouku kakor z izpitnimi nalogami, ki jih sestavi Državna predmetna komisija za splošno maturo za ekonomijo.

Pisna naloga je sestavljena iz dveh delov:

- **pisni del A:** Učitelji sami izberejo tri članke s področja mikroekonomije iz dnevnih časopisov. Članki morajo biti sodobni, objavljeni največ šest mesecev pred začetkom priprav na splošno maturo v 4. letniku in usklajeni z vsebinami iz veljavnega učnega načrta. Izmed treh člankov za pisno nalogo učitelj izbere enega in sestavi nalogo v obliki strukturiranega eseja. Kandidati niso seznanjeni z izbiro članka do izvedbe pisne naloge;
- **pisni del B:** Učitelji sami izberejo tri članke s področja makroekonomije iz dnevnih časopisov. Članki morajo biti sodobni, objavljeni največ šest mesecev pred začetkom priprav na splošno maturo v 4. letniku in usklajeni z vsebinami iz veljavnega učnega načrta. Izmed treh člankov za pisno nalogo učitelj izbere enega in sestavi nalogo v obliki strukturiranega eseja. Kandidati niso seznanjeni z izbiro članka do izvedbe pisne naloge.

V pisni nalogi se pričakuje, da kandidat:

- razlaga povezavo med vsebino članka in ekonomsko teorijo iz tistega dela učnega načrta, na katerem temelji pisna naloga;
- prikaže ekonomski vpogled v implikacije članka (tj. dokaz, da zna oceniti aktualne dogodke z vidika ekonomista).

Izjemoma se lahko notranja ocena pridobi tudi z izdelavo raziskovalne naloge. Pravila in pogoji za pridobitev notranje ocene z raziskovalno nalogo so zapisani v *Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo*.

6.2 Priprava

1. Pisno nalogo pripravijo učitelji, ki pripravljajo kandidate na izpit splošne mature iz predmeta ekonomija.
2. Med pripravami na splošno maturo naj učitelji še zlasti spodbujajo kandidate, da spremljajo aktualno dogajanje v medijih.
3. Učitelj naj kandidate spodbuja, da z njim razpravljajo o aktualni problematiki v zvezi z gospodarskim dogajanjem.
4. Učitelji sami izberejo po tri članke s področja mikro- in makroekonomije iz dnevnih časopisov. Članki morajo biti sodobni, objavljeni največ šest mesecev pred začetkom priprav na splošno maturo in usklajeni z vsebinami iz veljavnega učnega načrta. Učitelji izročijo kandidatom fotokopije izbranih člankov, ki so sestavni del pisne naloge, na katero se kandidati sami pripravijo.
5. Med pripravami na splošno maturo bodo učitelji izročili kandidatom tudi druge aktualne članke, toda ti ne smejo biti enaki izbranim za pisno nalogo, zato da se kandidati ustrezno pripravijo na ta del izpita.

7 KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI

Z *Zakonom o maturi* in na njegovi podlagi sprejetimi podzakonskimi akti je določeno, da kandidati opravljajo maturo pod enakimi pogoji. Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili usmerjeni v izobraževalne programe z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih pa tudi drugim kandidatom (poškodba, bolezen), se lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi način opravljanja mature in način ocenjevanja znanja.⁴

Možne so te prilagoditve:

1. opravljanje mature v dveh delih, v dveh zaporednih izpitnih rokih;
2. podaljšanje časa opravljanja (tudi odmorov; mogočih je več krajših odmorov) in prekinitve izpita splošne mature po potrebi;
3. prilagojena oblika izpitnega gradiva (npr. brajeva pisava, povečava, zapis besedila na zgoščenci, zvočni zapis besedila na zgoščenci ipd.);
4. poseben prostor;
5. prilagojena delovna površina (dodatna osvetlitev, možnost dviga mize ipd.);
6. uporaba posebnih pripomočkov (računalnika, brajevega pisalnega stroja, ustreznih pisal, folij za pozitivno risanje ipd.);
7. izpit s pomočnikom (npr. pomočnikom bralcem, pisarjem, tolmačem v slovenski znakovni jezik, pomočnikom za slepe in slabovidne);
8. uporaba računalnika za branje in/ali pisanje;
9. prirejen ustni izpit in izpit slušnega razumevanja (oprostitev, branje z ustnic, prevajanje v slovenski znakovni jezik);
10. prilagojeno ocenjevanje (npr. napake, ki so posledica kandidatove motnje, se ne upoštevajo; pri ocenjevanju zunanji ocenjevalci sodelujejo s strokovnjaki za komunikacijo s kandidati s posebnimi potrebami).

⁴ Besedilo velja za vse predmete splošne mature in se smiselno uporablja pri posameznem izpitu splošne mature.

8 LITERATURA

Učbeniki in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje, so zbrani v *Katalogu učbenikov za srednjo šolo* in objavljeni na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo www.zrss.si.